

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- De predikantstraktemen-
ten per 1 januari 2017
- De synodevergadering
van november 2016
- Kerkbalans 2017
succesvol ingeluid
- Activiteiten uit de
afdeling Zeeland
van de VKB

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

Uw digitaal kerkelijk bureau: SKG Collect!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

Bent u ook benieuwd naar de mogelijkheden van uw gebouw?

Bezoek ons op de Kerkenbeurs en win een quick scan!

(gratis toegang via onze website met code KB2017KAA)

KAA kerkadvies

Kampen | Rotterdam | T 06 24491848 | E info@kaade.nl | www.kaade.nl

van
hoogevest
architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

een *Cantor* kerkgeluidstelsysteem van Dialoog Church Sound

U hoórt het verschil!

Als U op elke plaats in de kerk goede verstaanbaarheid wenst, dan kiest U voor Dialoog Church Sound: goede advisering, professionele en toch eenvoudig werkende apparatuur en prima service! Een *Cantor* kerkgeluidstelsysteem wordt op basis van Uw wensen samengesteld, met als hoofddoel de meest optimale spraakverstaanbaarheid.

Al meer dan 55 jaar gespecialiseerd in kerkgeluidstechniek ... meer dan 1800 kerken met *Cantor* Kerkgeluidsapparatuur kerkversterkers, microfoons, geluidszuilen, draadloze volumeregeling, ringleidingssystemen, beeldprojectie

Dialoog Church Sound
www.cantorsound.nl

Van Poppelstraat 22
040 – 2 420 840

5622 BJ Eindhoven
info@cantorsound.nl

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

Kent u ons al?
Wie zijn wij?
Wat doen wij?

Neem eens een kijkje op onze website
www.sbkg-noordnederland.nl
of bel ons op nummer 058 - 212 35 92

Wij helpen u ontzorgen bij:

- onderhoud / restauratie / verbouw
- gebouwenbeheer / groenbeheer
- subsidie- en fondsaanvragen / financiering

SBKG
Noord-Nederland

 DEN HOED
aannemers

De ambachtelijke bouwver

Den Hoed Aannemers B.V.
Bergambacht 0182 - 351 225

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE   ■ ONDERHOUD   ■ NIEUWBOUW

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en
2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Bedum,
penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
G. Koffeman, Oudewater, lid

Ereleden

D.G. Bijl en drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
drs. J.M. Aarnoudse en R.M. Belder,
eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van
de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 25,-
per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen
€ 23,- per abonnement en 11 en meer
abonnementen € 21,- per abonnement.
Abonnementsprijs voor niet-leden
€ 28,- per abonnement. Deze prijzen zijn
exclusief 6 pct. BTW. Abonnementen lopen
per kalenderjaar. Opzegging kan tot
uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum bij
voorkeur via info@kerkrentmeester.nl
ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

GrafiServices

Oplage

5.500 ex.
© februari 2017

Foto omslag

Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente te Ommen

INHOUD

Ordinantie 11, core-business	33
Predikantstraktementen per 1 januari 2017	34
Met Kerkbalans het jaar rond	35
Kalender voor kerkrentmeesters	36
Grote kerk Schermerhorn ondergaat restauratie	36
Synode evalueert permanente educatie van predikanten en kerkelijk werkers	37
Kerkbalans 2017 succesvol ingeluid	38
VKB Congres 2017 over proactief kerkbeheer	40
Hervormde kerk Zevenbergen gaat in de steigers	40
Synode beslist over naamgeving nieuwe classis en kerkordelijke voorstellen	41
De orgelbank	41
Publicatie gewijd aan dr. Regnerus Steensma	43
Gift € 100.000 voor kerken Raard en Dedgum	43
Willem Mudde: een bevlogen kerkmusicus in Utrecht	44
Restauratie Grote kerk Varsseveld	44
Nieuws uit de provincies	45
Herinneringen aan Koninginnekerk Rotterdam	47
Contact geld de kerk in of uit?	48
VKB zoekt innovaties voor VKB-Mercer/Marsh Award	49
Fenix en Adelaarkerk Leeuwarden verkocht	49
Veel waardering voor komende website LOB	50
Onderscheidingen van de VKB	51
Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland	52

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Ordinantie 11, core-business

In de lijn van het door de synode aangenomen beleid zal er ook gekeken worden naar mogelijke vereenvoudiging van kerkordelijke regelgeving. Ook de reorganisatie van de kerk naar elf nieuwe regionale classes zal één en ander met zich meebrengen. Wij gaan er vanuit dat uiteraard ook de regelingen rond de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de kerk onder de loep worden genomen. Er zullen ongetwijfeld voorstellen komen tot mogelijke vereenvoudiging en vernieuwing. In de stukken 'Kerk 2025' en 'Een stap verder' welke ter synode zijn besproken, werden ook verschillende suggesties gedaan in die richting. Voor de VKB, als vereniging van kerkrentmeesters, is Ordinantie 11 uit de protestantse kerkorde core-business. Wat voor ons een belangrijk item zal zijn is het verankeren van zaken als eenvoud, uniforme toepassing van regels en modellen, transparantie en standaardisatie bij het financiële toezicht (en de financiële administraties). Het zou – zo is onze ervaring op grond van signalen vanuit onze leden – enorm helpend wanneer in alle regio's een uniforme en gestandaardiseerde aanpak wordt gekozen. De noodzaak wordt gevoeld tot een lichaam dat - minder vrijblijvend dan een platform - sturend coördinerend kan optreden.

Een ander punt dat in de voorstellen genoemd wordt is het wijzigingen van regels rond de samenstelling van een colleges van kerkrentmeesters en colleges van diakenen. Uitgangspunt van de huidige kerkorde is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle ambten in de plaatselijke kerk voor het beleid in de gemeente en voor de eenheid van beleid en beheer. Dit blijven wij een belangrijk uitgangspunt vinden. Ook het beheer is een geestelijke zaak, en dient volop in verband te staan met het beleid en de visie op kerk-zijn binnen een gemeente en dus binnen een kerkenraad. We kunnen prima uit de voeten met het mogelijk afschaffen van de regel dat een meerderheid van kerkrentmeesters ook ouderling moet zijn. Ook de mogelijke introductie van leden van een college van diakenen, niet zijnde diakenen, lijkt een logische ontwikkeling. Echter dient er o.i. wel een evenwichtige samenstelling van een kerkenraad te blijven bestaan. Ook in de getalsmatige samenstelling van kerkenraden (klein en groot) moet het belangrijke uitgangspunt van de samenwerking van de verschillende ambtelijke perspectieven goed tot uitdrukking komen.

Tenslotte, kijkend naar de hoofdtekst van Ordinantie 11: waar wij voor pleiten is dat in deze hoofdtekst de

beschrijving van de bevoegdheden van de diverse betrokken partijen bij beheer en financiën (kerkenraad, college van kerkrentmeesters, college van diakenen, RCBB's, breed moderamen classis, classisvoorzitter/predikant) goed, zorgvuldig en uitputtend beschreven worden. Onze praktijk wijst uit dat hier door interne, maar ook door externe partijen, veelvuldig naar wordt gevraagd. Hoe zit het, wat is het statuut van de kerk? Dit moet in de kerkorde zelf goed verankerd blijven.

Predikantstraktementen per 1 januari 2017

In een brief d.d. 1 januari 2017 zijn de colleges van kerkrentmeesters en de predikanten door het hoofd HRM van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland op de hoogte gesteld van de besluiten die door het Georganiseerd Overleg Predikanten en de Beheerscommissie centrale kas predikanten zijn genomen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden van de predikanten per 1 januari 2017. De brief geeft het volgende weer.

Traktementsverhoging per 1 januari 2017

Voor het jaar 2017 zijn voor de rijksambtenaren nog geen afspraken gemaakt. Dat betekent dat het traktement vooralsnog gehandhaafd wordt op het niveau van 2016. Dat geldt ook voor de bestanddelen die zijn afgeleid van het traktement, namelijk de bijdrage voor de ambtswoning, de suppletie en de vergoedingen voor preekbeurten, consulentwerkzaamheden en hulpdiensten. Wanneer in 2017, al dan niet met terugwerkende kracht, daarover een besluit wordt genomen, zullen colleges van kerkrentmeesters en predikanten daarvan door het Hoofd HRM op de hoogte worden gesteld.

Tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering 2017

Een predikant ontvangt een tegemoetkoming in de premie van de ziektekostenverzekering, omdat hij naast de premie die hij rechtstreeks betaalt aan de ziektekostenverzekeraar, zelf een inkomensafhankelijke premie voor de Zorgverzekeringswet aan de Belastingdienst moet betalen. Een predikant valt niet onder de regeling, waarbij de werkgever de inkomensafhankelijke premie voor de werknemer afdraagt aan de Belastingdienst. In het Georganiseerd Overleg Predikanten is overeengekomen dat predikanten een tegemoetkoming krijgen die qua hoogte gelijk is aan de premie die een werkgever voor zijn werknemer moet betalen aan de Belastingdienst. Over de tegemoetkoming moet de predikant inkomstenbelasting betalen.

- In 2017 betaalt de predikant aan

de Belastingdienst een premie van 5,4 pct. over het traktement tot maximaal € 53.701. In 2016 was dit 5,5 pct. over het traktement tot maximaal € 52.763.

- In 2017 ontvangt de predikant een tegemoetkoming van 6,65 pct. over het traktement tot maximaal € 53.701. In 2016 was dit 6,75 pct. over maximaal € 52.763. De tegemoetkoming is hoger dan de premie die de predikant moet betalen, maar na aftrek van de inkomstenbelasting resteert voor de predikant een negatief saldo.

Pensioenpremie Pensioenfonds Zorg & Welzijn 2017

Evenals in 2016 bedraagt de pensioenopbouw bij het Pensioenfonds Zorg & Welzijn in 2017 1,75 pct. x pensioengevend traktement, dat is 1,75 pct. x (bruto traktement - franchise). Het bruto traktement is de som van het basistraktement, de periodieke verhogingen, de vakantietoelage, de eindejaarsuitkering en de eventuele suppletie krachtens de overgangsmaatregel bij de invoering van de protestantse traktementsregeling per 1 januari 2005.

Evenals in 2016 bedraagt de totale pensioenpremie voor het ouderdomspensioen in 2017 23,5 pct. van het pensioengevend traktement.

- De franchise bedraagt in 2017 € 11.829. Dit was in 2016 € 11.675.
- De premie van de predikant bedraagt in 2017 11,6 pct. van het pensioengevend traktement, evenals in 2016.
- De premie van de gemeente bedraagt in 2017 11,9 pct. van het pensioengevend traktement,

evenals in 2016. Deze premie is versleuteld in de bezettingsbijdrage voor de centrale kas predikantstraktementen.

Inhouding woonbijdrage en uitkering gemiddelde woonbijdrage 2017

De Beheerscommissie centrale kas predikantstraktementen houdt op het traktement van de predikanten met een ambtswoning de woonbijdrage in. Evenals in 2016 bedraagt deze inhouding in 2017 12 procent van het basistraktement, de periodieke verhogingen en de vakantietoelage bij volledige werktijd.

Aan de gemeente van de predikant met een ambtswoning betaalt de Beheerscommissie centrale kas predikantstraktementen de gemiddelde woonbijdrage van alle predikanten door. Dit gebeurt in de vorm van een aftrekpost op de factuur voor de centrale kas predikantstraktementen. De gemiddelde woonbijdrage bedraagt in 2017 € 598,33 per maand, ongeacht de werktijd van de predikant. In 2016 was dit € 590 per maand. De stijging wordt veroorzaakt door de stijging van het gemiddelde aantal periodieke verhogingen van predikanten met een ambtswoning.

Bijdragen voor de centrale kas predikantstraktementen 2017

Voor 2017 zijn de bijdragen van de gemeenten aan de centrale kas als volgt vastgesteld.

- Bezettingsbijdrage per fulltime predikant per jaar € 74.202 (2016: € 71.934).
- Vacature-/schorsingsbijdrage per fulltime vacature per jaar

€ 7.984 (2016: € 7.884).

- De beschikbaarheidsbijdrage per gemeente zonder predikant blijft € 960 per jaar.

Emeritaat en verhoging AOW-leeftijd

Volgens ordinantie 3-25 wordt een predikant voor gewone werkzaamheden emeritus verklaard op de dag waarop deze recht krijgt op pensioen krachtens de AOW. In 2017 is dat de dag, waarop de predikant 65 jaar en 9 maanden wordt. Per deze datum stopt het traktement en start de uitkering van de AOW en het ouderdomspensioen van het Pensioenfonds Zorg & Welzijn. Informatie over het emeritaat, het vervroegen of uitstellen daarvan en over het aanvragen van AOW en ouderdomspensioen: zie www.protestantsekerk.nl/arbeidsvoorwaarden -> predikanten -> pensioenen. Op de website van de Sociale Verzekeringsbank www.svb.nl staat een handige rekentool om de AOW-datum te berekenen.

Toekenning periodieke verhoging per 1 januari 2017

Per 1 januari 2017 wordt aan de predikanten, die nog niet het maximum van 20 periodieke verhogingen hebben bereikt, de eerstvolgende periodieke verhoging toegekend. Een uitzondering geldt voor de predikanten, die voor het eerst of opnieuw vanuit andere werkzaamheden bevestigd werden op of na 1 juli 2016. Zij zullen hun eerstvolgende periodieke verhoging ontvangen op 1 januari 2018. Het aantal periodieke verhogingen is voor de gemeente van belang voor de berekening van de tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering.

Verloop overgangsmatregel kostenverschillen gemeenten

Op een aantal gemeenten is nog de overgangsmatregel van toepassing, die is getroffen bij de invoering van de nieuwe traktement- en pensioenregeling op 1 januari 2005. De betrokken gemeenten hebben op de bezettingsbijdrage een conversiebijtelling of een conversieaftrek. Het bedrag van de bijtelling of aftrek wordt in 2017 ten opzichte van 2016 met € 1.000 per fulltime predikant per jaar verlaagd. Gemeenten die in 2016 een bijtelling of aftrek hebben van minder dan € 1.000 per fulltime

predikant per jaar, hebben in 2017 geen bijtelling of aftrek meer. De overgangsmatregel is bedoeld om de gemeenten een periode van dertien jaren te geven om haar inkomsten en uitgaven in evenwicht te kunnen brengen na invoering van de nieuwe traktement- en pensioenregeling. In 2018 is de overgangsmatregel geëindigd en worden de gemeenten geacht de noodzakelijke maatregelen te hebben getroffen. Dit jaar geldt de overgangsmatregel voor het laatst.

Uitvoeringsbepalingen 2017-A

De maatregelen per 1 januari 2017 met betrekking tot:

- de pensioenpremie,
- de tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering,
- de omslagregeling (bezettingsbijdrage, vacaturebijdrage, uitkering gemiddelde woonbijdrage) zijn vertaald in de Uitvoeringsbepalingen 2017-A. Vanaf januari 2017 dienen de traktementen volgens deze uitvoeringsbepalingen berekend en uitgekeerd te worden.

Ten overvloede wordt in de brief opgemerkt dat de bedragen in de Uitvoeringsbepalingen een bindend karakter hebben. Gemeenten en predikanten mogen daarvan niet afwijken in het voordeel of het nadeel van de predikant. Dit geldt dus ook voor de preekbeurtenvergoeding van € 122 per dienst en de kilometervergoeding van € 0,28 per autokilometer.

Rekenmodel 2017-A

Op de website www.protestantsekerk.nl/arbeidsvoorwaarden -> predikanten kan men het rekenmodel 2017-A downloaden, zodat eenvoudig het traktement bij de uitvoeringsbepalingen 2017-A is te berekenen.

Correspondentie per e-mail

Om de kosten van drukken, verpakken, frankeren e.d. zoveel mogelijk te beperken, wil de Beheerscommissie centrale kas predikantstraktementen zoveel mogelijk van de e-mail gebruik maken. Vanaf september 2016 ontvangen colleges van kerkrentmeesters de facturen voor de bijdrage kas predikantstrak-

Met Kerkbalans het jaar rond

Februari

Om de gemeenteleden zo spoedig mogelijk te informeren over het verloop van de actie Kerkbalans die de vorige maand is gehouden, is het noodzakelijk om het kerkblad van februari, en vanzelfsprekend ook op de website van de gemeente, een publicatie op te nemen. De inhoud daarvan kan als volgt zijn:

De vorige maand is in onze gemeente de actie Kerkbalans gehouden. Op dit moment is ongeveer 90 pct. van de reacties binnen. Het voorlopige resultaat van de toezeggingen geeft aan dat over de hele linie gerekend de vrijwillige bijdragen met ongeveer 2 pct. hoger zullen uitkomen dan vorig jaar. Verwacht wordt dat we in april a.s. over een volledig beeld beschikken.

Het college van kerkrentmeesters bedankt alle leden van onze gemeente die voor dit jaar een toezegging hebben gedaan.

Er zijn gemeenten die de gemeenteleden een persoonlijk bedankbriefje schrijven, hetgeen een stimulerende werking heeft.

Vanzelfsprekend worden de Kerkbalanslopers ook persoonlijk bedankt voor hun medewerking. Bij die gelegenheid is het aardig om het bedrag van hun wijk te vermelden en als vergelijking het bedrag van de actie Kerkbalans van vorig jaar daarbij te vermelden.

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden.

Februari:

- Registratie toezegging Kerkbalans 2017
- Inventarisatie van de opmerkingen van de Kerkbalanslopers en deze, indien dit noodzakelijk mocht zijn (b.v. opmerkingen van pastorale aard), doorgeven aan de overige leden van de kerkenraad.
- Mededelingen in het kerkblad over een indicatie van de resultaten van de Actie Kerkbalans
- Bespreking van deze resultaten in het college van kerkrentmeester.
- Betalen Maandnota
- Uiterlijk 31 maart 2017 instandhoudingssubsidie aanvragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Maart:

- Bedanken van de gemeenteleden voor de toegezegde bijdrage voor Kerkbalans in de vorm van een publicatie in het kerkblad en daarbij een overzicht van de eerste meer definitieve resultaten van de Actie Kerkbalans.
- Inzenden van de inlichtingenstaat van de actie Kerkbalans 2017 aan de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (postbus 176, 3300 AD Dordrecht).
- Rappelleren van gemeenteleden die hun toezegging voor de betreffende termijn, indien die verstreken is, nog niet hebben betaald.
- Activeren van de gemeente voor de Paascollecte en bestellen van enveloppen voor de Paascollecte bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer te Dordrecht.
- Bespreking van de cijfers van de voorlopige jaarrekening 2016 in het college van kerkrentmeesters.
- Uiterlijk 31 maart 2017 instandhoudingssubsidie aanvragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Betaling Maandnota

■ Grote kerk Schermerhorn ondergaat restauratie

De Grote kerk van Schermerhorn uit 1636 ondergaat een grootscheepse restauratie, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 10 november 2016. De kerk is een van de eerste in Noord-Holland die voor de protestantse eredienst gebouwd werden.

In mei 2016 is met de restauratie begonnen. Naast het aanbrengen van een nieuwe vloer, vindt er onderhoud plaats aan de muren en misschien aan het beschilderde plafond. Begin oktober 2016 veranderde de kerk van eigenaar. Stadsherstel Amsterdam, eigenaar van verschillende historische panden in de provincie, nam de kerk over van de Stichting Oude Hollandse Kerken. Stadsherstel Amsterdam is niet alleen kapitaalkrachtiger, maar heeft meer ervaring met restauratie van oude kerken dan de stichting. Het geeft de restauratie, waarvan de kosten op ongeveer € 1 miljoen uitkomen, een duw in de goede richting.

Ook de dorpsgemeenschap raakt steeds meer bij de kerk betrokken, ook al vraagt dat steeds opnieuw de aandacht. Eerst waren de vrijwilligers die bij de evenementen in de kerk hielpen, voornamelijk kerkgangers. Maar geleidelijk aan komen er steeds meer andere dorpsbewoners bij. De Grote Kerk wordt na de restauratie verhuurd aan allerlei partijen. Voor mensen uit het dorp die er willen trouwen of vanuit de kerk begraven willen worden, wordt niet de hoofdprijs gevraagd, maar de exploitatie moet wel rendabel zijn.

tementen per mail, als zij daarvoor een e-mailadres hebben doorgegeven.

Informatie en mutaties

Meer informatie over de arbeidsvoorwaarden van predikanten voor gewone werkzaamheden is te vinden op www.protestantsekerk.nl/arbeidsvoorwaarden -> predikanten. In de Gids Arbeidsvoorwaarden Predikanten vindt men antwoord op veel vragen over de rechtspositie van de predikant. Ook kan men bellen met de Dienstenorganisatie op het speciale telefoonnummer 030-8801661.

Mutaties, zoals een bevestiging, een werktijdwijziging, een emeritaat of wijziging met betrekking tot de woonruimte, dient de scribe van de kerkenraad bij het bureau in Utrecht

te melden met behulp van een formulier dat te downloaden is van www.protestantsekerk.nl/arbeidsvoorwaarden -> predikanten -> formulieren, aldus de brief van het hoofd HRM van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland.

Synode evalueert permanente educatie van predikanten en kerkelijk werkers

Rook Belder

De synode van onze Kerk besprak op 17 november 2016 tijdens haar zitting in Nieuw Hydepark te Doorn o.a. een rapport van de Commissie voor de Permanente Educatie. De aanleiding was dat de synode in 2012 besloot tot invoering van permanente educatie voor predikanten en kerkelijk werkers. Besloten was dat deze permanente educatie zou worden geëvalueerd. Dat is in 2015 gebeurd.

De evaluatie van de voortgezette nascholing is gebaseerd op onderzoeken onder predikanten, kerkelijk werkers, kerkenraden en enkele classicale vergaderingen. De grote respons van predikanten (50 pct.) maakt dat op basis van het onderzoek uitspraken mogen worden gedaan over de deelname aan en de waardering voor de voortgezette opleiding.

Resultaten

Bijna alle predikanten (96 pct.) doen mee aan de nascholing. Driekwart van de predikanten ronden hun studie binnen de tijd af. Voor de predikanten die hierin niet slagen zijn planningsproblemen en persoonlijke omstandigheden de belangrijkste redenen. De deelname van kerkelijk werkers komt hiermee vrijwel overeen.

Over de inhoud van de cursussen is men over het algemeen tevreden (rapportcijfers: 7,2 – 7,4). Wel is er sprake van een zekere spreiding in de waarderingcijfers, met uitschieters naar boven en beneden. Het cijfer voor de voortgezette nascholing als geheel is echter beduidend lager (5,6). De reden hiervan ligt voornamelijk bij de opzet van de permanente educatie. Genoemd werden: planningsproblemen, versnippering en de ingewikkeldheid en extra tijd die accreditatie en registratie met zich meebrengen. Een belangrijke factor is ook dat

zowel predikanten als kerkelijk werkers aangeven dat het aangestuurde aanbod onvoldoende aansluit bij hun wensen. Verder wordt de waardering voor de cursusinhoud als onvoldoende ervaren. Tenslotte blijkt nog veel onwennigheid rond het scholingsplan, waarvan men wel het belang in ziet.

Wijzigingsvoorstellen

Het voorstel van het moderamen aan de synode is een vereenvoudiging van de voortgezette nascholing van drie naar twee delen, verlaging van de administratieve last door afschaffing van accreditatie en registratie en invoering van meer zelfsturing. Vastgehouden wordt aan een aangestuurd deel van ongeveer 200 uur per vijf jaar. Dat bestaat uit een reflectie op het eigen werk gericht begeleidingstraject van supervisie, coaching of geestelijke begeleiding, en het volgen van één tot drie cursussen uit het aangestuurde aanbod. Voorts wordt voorgesteld de overige werktijdafhankelijke studietijd studieverlof onder eigen regie onder bepaalde voorwaarden te doen.

In de aangestuurde nascholing komt de focus te liggen op de update van de laatste ontwikkelingen. Nieuw is dat cursussen op meerdere niveaus aangeboden worden. De verwachting is dat het komen tot een gezamenlijke focus leidt tot een beperkter, meer samenhangend aanbod. Het risico dat cursussen niet door kunnen gaan, wordt daarmee sterk teruggebracht. De cursussen binnen het aangestuurde deel blijven ondergebracht bij de PThU, het (na)scholingsinstituut van de kerk, waarbij samenwerking wordt beoogd met andere opleidingsinstellingen.

Aan het begin van de behandeling gaf de scriba, dr. R. de Reuver, nog een toelichting op de stukken.

Reacties van synodeleden

Dr. H. Wevers, voorzitter van de Generale Raad voor Advies, stelt dat een ruime meerderheid van predikanten en kerkelijk werkers meedoet aan deze nascholing. Voor een viertal zaken vraagt hij aandacht te weten:

- Er moet een scholingsplan worden gefaciliteerd;
- Wie is verantwoordelijk en financiert het begeleidingstraject ten aanzien van de Periodieke Educatie (PE);
- PThU-aansturing is juist, maar samenwerking met andere opleidingsinstellingen is noodzakelijk; en
- Het is noodzakelijk aandacht houden voor het academisch karakter van de PE.

Ds. M.G. Pettinga (classis Edam-Zaandam) pleit er o.m. voor om het niet-aangestuurde deel niet door de classis te laten beoordelen, maar juist door de kerkenraad. Het studieplan geeft een omschrijving van de persoonlijke, ambtelijke ontwikkeling en van de beoogde studie. Een nieuw studieplan wordt besproken met een vertegenwoordiging van de kerkenraad. De classis-predikant of regio-pastor kan, ten behoeve van het contact met de predikant, inzage vragen in het studieplan.

Hierna vragen nog 15 synodeleden het woord. De heer H. Hogendoorn, Hoofd Toerusting en Educatie, geeft een toelichting, terwijl synodescriba dr. R. de Reuver de ingediende amendementen naloopt en daarop ingaat. Na het aanbrengen van enkele geringe wijzigingen, besluit de synode tenslotte de door het moderamen ingediende wijzigingsvoorstellen grotendeels te volgen.

Kerkbalans 2017 succesvol ingeluid

Rook Belder

Op zaterdag 21 januari jl. werd in en rondom de Domkerk te Utrecht het landelijk startsein gegeven voor de Actie Kerkbalans 2017. Kerkbalans, de grootste inzamelingsactie in ons land die jaarlijks zo'n € 225 miljoen opbrengt, is een gezamenlijke activiteit van de Rooms Katholieke Kerk, de Protestantse Kerk in Nederland en de Oud-Katholieke Kerk. Zij werken samen in de Interkerkelijke Commissie Geldwerving om gezamenlijk de actie Kerkbalans, die dit jaar voor de 45e keer plaatsvindt, onder parochianen en gemeenteleden te houden.

Aftrap in Utrecht

De ICG besloot de aftrap van Kerkbalans 2017 in de stad Utrecht te houden met een recordpoging klokkluden. In ruim 150 andere plaatsen in ons land werd op 21 januari de Actie Kerkbalans ook ingeluid. Vaak vroeg men hiervoor bekende en soms wat minder bekende Nederlanders, die in een korte inleiding aangaven waarom het belangrijk is, juist nu, geld aan de kerken te geven.

In Utrecht trad het duo Ernst en Bobbie op, bekend van de tv, om zo'n 150 kinderen met hun ouders, opa's, oma's of andere familieleden, te enthousiasmeren door om 13.00 uur een eigen klokje te luiden. Het programma begon om 12.00 uur in de Domkerk, waar Ernst en Bobbie voor een energiek feestje zorgden. Om 12.45 uur ging iedereen naar buiten om op het Domplein de echte recordpoging te houden. Het record is gebroken wanneer zo'n 300 kinderen en ouders enkele minuten lang een klokje laten klinken. Aan dit festijn werd, zoals uit de hierbij afgedrukte foto's blijkt, behalve door de kinderen, ook door de ouders en andere familieleden op enthousiaste wijze meegedaan.

zen moment dat kerken hun maatschappelijke functie onder de aandacht kunnen brengen. De Protestantse Gemeente van Hellevoetsluis heeft dit inluïdmoment dan ook daarvoor gebruikt, zo blijkt uit een bericht in de Brielsche Courant van 18 januari.

“De klokken van de Vestingkerk aan de Oostzanddijk luiden zaterdag 21 januari om 12.00 uur voor de officiële start van Kerkbalans. Dankzij Kerkbalans kunnen kerkgemeenschappen functioneren en kunnen zij hun maatschappelijke functie blijven vervullen. Met geld en menskracht steunt de Hellevoetse kerk talloze goede doelen en initiatieven in en buiten Hellevoetsluis zoals de Voedselbank, het hospice en de zeemanskerk. De kerk levert vrijwilligers als Schuldhulpmaatjes. Die staan mensen bij die het financieel zwaar hebben. Vrijwilligers bezoeken wekelijks ouderen, zieken en eenzamen. De kerk heeft hiervoor ook geld nodig. Daarvoor organiseren kerken in Nederland sinds 1973 de actie Kerkbalans. Daaruit worden onder andere de operationele kosten en maandlasten betaald. Mail voor meer informatie scriba@pghellevoetsluis.nl”, aldus het bericht in de Brielsche Courant.

Een treffend voorbeeld van de mogelijkheden om duidelijk te maken wat de betekenis van de kerken voor een dorp of stad is. Deze parels zou iedere gemeente moeten inzetten om de betrokkenheid bij het kerkenwerk te vergroten.

Maatschappelijke waarde van de kerken

De ICG heeft bewust voor deze start van de actie Kerkbalans gekozen om daarmee te bereiken dat de regionale pers aandacht voor Kerkbalans krijgt. Vorig jaar, toen voor het eerst dit inluïdmoment werd toegepast in een aantal grotere steden, werd dit

initiatief als positief ervaren. Daarom is de ICG hiermee verder gegaan. Dat gebeurt door middel van het landelijk inluïdmoment dat in Utrecht plaats vond, maar bovendien door te stimuleren dat in zoveel mogelijk plaatsen in ons land dit initiatief lokaal of regionaal wordt opgepakt. Want het is een uitgele-

VKB Congres 2017 over proactief kerkbeheer

Op zaterdag 22 april 2017 organiseert de VKB haar jaarlijkse congres. Het wordt een bijzonder congres op een bijzondere plaats. Deze keer wordt proactief kerkbeheer een praktisch en informatief gespreksonderwerp. De VKB hebben tal van deskundigen bereid gevonden om op zaterdag 22 april acte de présence te geven tijdens het congres. Deze deskundigen weten alles van rechtsposities, de positie van de kerkrentmeester als werkgever, mobiliteit van predikanten, begraafplaatsen, orgels en beleggen. Verder zijn er ook experts op het gebied van kerkgebouwen of Kerk2025, hét gespreksonderwerp van 2017.

Kerkrentmeester kunnen hen vragen stellen tijdens speeddates, waarbij andere kerkrentmeesters meeluisteren en het nodige kunnen opsteken. Tijdens het middagedeelte van het congres zullen enkele resultaten en besproken thema's plenair worden besproken.

Congres in kerk

Dit jaar wordt het congres gehouden in een kerk: De Fontein te Nijkerk, een modern kerkgebouw dat van

alle gemakken is voorzien. Tijdens het congres zullen de deelnemers kennis maken met muziek van de vleugel, het orgel, draaiende camera's en andere innovatieve toepassingen, zoals korte interviews met bezoekers.

Kerkrentmeesters die al meerdere keren het congres hebben bijgewoond treffen dit jaar geen beursvloer met exposanten aan, omdat dit congres in het teken staat van de interactie tussen de kerkrentmeesters, de deskundigen en het waardevolle, onderlinge contact tussen alle bezoekers. Natuurlijk zal het de bezoekers niet ontbreken aan een voortreffelijke lunch.

Optreden van Rob Favier

Met een aansprekende hoofdspreker worden op dit moment gesprekken gevoerd. Zodra bekend is, wie dat wordt, zullen wij u daarover informeren. Wel verklappen we alvast dat het optreden aan het eind van de congresdag zal worden verzorgd door Rob Favier, bekend cabaretier en spreker. Met zijn aansprekelijke humor zal de congresdag op een informele en ludieke wijze worden beëindigd.

Welk college gaat er naar huis met € 3.500?

Het meest spannende deel van het congres is de uitreiking van de Mercer/ Marsh-VKB Award. De inschrijfformulieren zijn op dit moment bij de colleges van kerkrentmeesters. De jury hoopt op veel inzendingen, maar kijkt ook uit naar het moment dat de succesvolle inzendingen gedeeld kunnen worden met alle colleges. We kunnen immers genoeg van elkaar leren!

Mocht u het inschrijfformulier van de Mercer/ Marsh-VKB Award niet hebben ontvangen, dan is een telefoontje of een mail naar het servicebureau van de VKB in Dordrecht voldoende.

Zaterdag 22 april 2017

De datum van het congres kunt u alvast noteren. Boeiende bijdragen van deskundigen, inbreng door kerkrentmeesters, een fraaie locatie met goede catering: u mag het allemaal niet missen op zaterdag 22 april 2017. In de volgende editie van Kerkbeheer, het maartnummer, wordt er uitgebreid ingegaan op het programma en wordt de aanmelding geopend.

■ Hervormde kerk Zevenbergen gaat in de steigers

Het Reformatorisch Dagblad van 13 oktober 2016 meldt dat de Hervormde kerk in het Brabantse Zevenbergen vanaf komend voorjaar een grote restauratiebeurt zal ondergaan. Alleen al de restauratie van de buitenkant van het monumentale bedehuis kost € 1,2 miljoen.

Een groot deel daarvan moet de Hervormde gemeente van Zevenbergen zelf bekostigen, zegt Cees Schipper van de restauratiecommissie in het dagblad BN/De Stem. De rijksoverheid draagt slechts

€ 120.000 bij. De hervormde gemeente gaat acties organiseren om aan de benodigde gelden te komen. Het kerkbestuur heeft ook besloten om de restauratie in delen uit te voeren.

De kerk heeft een driebeukig schip, een dwarspand, een koor en een kapel. Het schip dateert van omstreeks 1400. De kerk kreeg haar huidige vorm na een ingrijpende verbouwing in de jaren 1541 tot 1546. Het oudste deel van de kerk dateert van rond het jaar 1400. In de

kerk bevindt zich een praalgraf van Jan van Ligne, graaf van Arenberg, heer van Zevenbergen. Hij sneuvelde in de slag bij Heiligerlee (1568) in de vrijheidsstrijd tegen de Spaanse koning Philips II.

Synode beslist over naamgeving nieuwe classis en kerkordelijke voorstellen

Rook Belder

De synodevergadering van 18 november 2016, die in Nieuw Hydepark te Doorn werd gehouden, werd geopend door het Justitiepastoraat. Ds. Gertjan Heetderks, oud-preses van de synode, gaf een korte uiteenzetting over het werk van het Justitiepastoraat.

Hierna stelde synodepreses, ds. Karin van den Broeke, de voorstellen voor de kerkordewijzigingen in het kader van Kerk 2025 aan de orde. In het rapport "Kerk 2025" zijn in 2015 en 2016 door de generale synode van onze Kerk uitgangspunten geformuleerd om te komen tot een reorganisatie van de huidige kerk. Het generaal college voor de kerkorde (GCKO) presenteerde aan de synode kerkordelijke voorstellen over de regio's en de kerkelijke presentatie. Deze regio's moeten de huidige 75 classis per 1 januari 2018 vervangen. Het college van de kerkorde stelt voor niet voor de naam "classicale vergadering" te kiezen omdat die verwarrend werkt ten opzichte van de huidige situatie. Deze naam dekt de ecclesiologische lading niet meer. Beter past het om van regionale synode te spreken, omdat die de eenvoud met en het onderscheid van de generale synode beter typeert. De door het GCKO voorgestelde wijzigingen in de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland zijn dermate ingrijpend dat het college zich in het voorstel aan de synode afvraagt of het niet beter is de indeling van de kerkorde op de schop te nemen. Nu heeft het daar niet voor gekozen. Dit is overigens het eerste deel van de wijzigingen die het GCKO nodig acht voor de vertaling in kerkorderegels van het rapport "Kerk 2025".

Wie A zegt moet ook B zeggen

Tijdens de synodezitting van 18

november jl. wijst synodescriba dr. R. de Reuver op de kerkordelijke voorschriften die nodig zijn om Kerk 2025 op de beoogde wijze te kunnen uitvoeren. De leidende vraag daarbij is steeds of de amendementen die zijn ingediend een verlichting of verzwaring betekenen. En of hetgeen nu voor ligt ons helpt om de ruimte te vinden die we met elkaar in het kader van Kerk 2025 zoeken. De voorzitter van de Commissie van Rapport, mr. Zielhuis, maakt een compliment aan de regiegroep die hard gewerkt heeft. Het ziet er naar uit dat de streefdatum van 1 januari 2018 gehaald wordt. De voorstellen die gedaan zijn liggen in de lijn waarover de synode heeft besloten. Hij pleit voor voorstel van het moderamen van de synode om de naam van regio-classis te handhaven. Het proces van Kerk 2025 is vooral een geestelijk proces. Nu praten we over de zaken die nodig zijn, maar het gaat om de uitvoering van Back to basics.

Dr. H. Wevers (GRA) die de voorstellen van het moderamen zeer waardeert, vraagt of de voorstellen eenvoudig genoeg zijn. Er is fors gereduceerd op de ambtelijke vergadering. Een andere naam zoals de commissie voor de kerkorde

voorstelt, geeft niet de juiste situatie weer. De stem uit de breedte van de kerk moet overal gehoord kunnen worden.

Belangrijk is dat bij classis-predikant de binnenkerkelijke taken zijn benoemd. GRA adviseert bepaalde elementen beter af te stemmen op de functieomschrijving van de classis-predikant. Hij mist de geestelijke dimensie bij de functieomschrijving. Vereenvoudiging regelgeving in het belang van onze gemeenten is een noodzaak. GRA vraagt om verder te kijken wat nog meer aan de gemeenten kan worden overgelaten.

Namens het Generaal College Kerkorde spreekt dr. T. Bos. Er wordt stil gestaan bij de vraag of de voorstellen de uitwerking zijn van de kerkorde. Zoveel mogelijk aan plaatselijke gemeenten toelaten is prima, maar besluiten van plaatselijke gemeenten kunnen consequenties hebben voor andere gemeenten.

Belangrijk discussiepunt is dat kerkenraden in persoon niet meer vertegenwoordigd zijn in classicale vergaderingen. Overigens is dit niet in strijd met de Romeinse artikelen van de kerkorde, aldus dr. Bos. ▶

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn 7 instrumenten in de orgelbank opgenomen. Deze orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63
E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Naamgeving

Synodescriba dr. R. de Reuver wijst erop dat de synode eerder besloot het aantal classes van 75 naar 11 terug te brengen. Dat betekent dat niet langer alle gemeenten in persoon op classicale vergaderingen aanwezig zullen zijn. Dan moet men ook consequent zijn een andere naam te kiezen. Het moderamen heeft bewust voor een andere naam gekozen vanuit het oogpunt van vermindering van het aantal classicale vergaderingen. De ontmoeting in de nieuwe situatie gebeurt ook op indirecte wijze. Bij de nieuwe classicale vergadering gaat het ontmoeting met gemeenten. Ook het opzicht is voldoende aanwezig op de classicale vergadering. Daarom pleit het moderamen er voor om "classis" te handhaven, dus regio-classis.

Prof. dr. L. Koffeman (GCKO) gaat in tegen het voorstel van het moderamen om de regio-classis te handhaven, terwijl GCKO vindt dat "regiosynode" beter past. Afstand tussen gemeente en regio-synode wordt groter. Voor 7 van de 8 gemeenten vervalt direct contact met classis. Kerkelijk gesprek vindt plaats in de ring. Dit wordt wel gefaciliteerd door regionale synode. Regionale synode ligt het meest voor de hand en regioclassis leidt tot misverstanden.

Synodescriba De Reuver stelt dat de functie van de classis ook in de nieuwe situatie geheel overeind blijft. Daarom geen wijziging t.o.v. de huidige situatie, alleen de wijze waarop het gebeurt, wordt anders. Ds. L. Giethoorn valt hem bij in de opvatting dat juist vanuit die invalshoek gekozen is voor regio-classis.

Na een hoofdelijke stemming blijkt dat 42 synodeleden kiezen voor de naam classis, met daaraan gekoppeld: classicale vergadering en classispredikant.

Behandeling in clusters

Vervolgens behandelt de synode de paragrafen 1 t/m 3 van de kerkordelijke voorstellen in clustervorm.

Bij cluster A (de nieuwe classicale vergadering, de voorzitter, generale synode en overgangsbepalingen) vraagt ouderling mevr. A. Verbeek

Synodevergadering november 2016

Foto: Jan van de Lagemaat

(classis Amsterdam) het woord. Zij dient een motie over het nieuwe kerkelijk landschap. In de voorstellen inzake kerk 2025 zit een belangrijke aanpassing van artikelen van de kerkorde die betrekking hebben op veranderingen waartoe de synode heeft besloten in het kader van Kerk 2025. Zij vindt het wenselijk dat de kerkorde nog meer weergeeft dat de Protestantse Kerk in Nederland een netwerk is van verschillende soorten geloofsgemeenschappen en daarom behoren de nieuwe vormen, zoals pioniersplekken, huisgemeenten en monastieke geloofsgemeenschappen, als zodanig genoemd moeten worden.

Andere synodeleden staan stil bij de wijze waarop de classispredikant zijn werkzaamheden verricht. Enkele synodeleden vinden dat er meer vrijheid moet zijn en niet alles in regeltjes moet worden vastgelegd. Zo vraagt ouderling Fledderus van de lutherse synode aandacht voor de afvaardiging naar de synode, namelijk dat de lutherse synode drie ambtsdragers uit haar leden afvaardigt en dat de president van de lutherse synode, niet zijnde de voorzitter, adviseur is van de synode.

Ds. H. Janssen (classis Winsum) vraagt zich af waarom de kerkelijk werker niet wordt genoemd. Eerder had hij dit al in een vorige synodevergadering opgemerkt, maar desondanks komt de figuur van kerkelijk werker niet bij het functieprofiel van de classispredikant voor.

Ringen en bevoegdheden

Ouderling-kerkrentmeester J.G. Hilgers (classis Gouda) maakt zich zorgen over de vertegenwoordiging en dan met name naar de ringen toe. Is één vergadering per jaar voldoende? Wordt het te vrijblijvend en hoe is de afvaardiging naar de nieuwe classis? Is het een afspiegeling van de gemeenten? Regelgeving tot een minimum te beperken is prima, maar een goede regelgeving is er juist voor om problemen en onduidelijkheden te voorkomen.

Ds. M.G. Pettinga (classis Edam-Zaandam) brengt de verhouding visitator en classispredikant is. Hier is sprake van een cultuuromslag en de omschreven doelstelling voldoet hier niet aan. Voor alle partijen moet het duidelijk zijn wat bedoeld wordt. De strijd van de bevoegdheden is al begonnen voordat de inkt voor de herdruk van de kerkorde is aangeschaft, aldus ds. Pettinga. Zijns inziens moet het primaat bij de classispredikant worden gelegd.

Vervolgens geeft dr. Koffeman (GCKO) een reactie op de vragen en reageert op de moties. Hij ondersteunt de motie over het nieuwe kerkelijk landschap, maar de huidige teksten voorzien hierin. De kerkorde volgt de ontwikkelingen en niet andersom. In de beantwoording wordt ook gesteld dat wanneer een kerkelijk werker de werkzaamheden van de predikant vervult, hij/zij in

dat geval ook door de classispredikant wordt benaderd.

Een stemming wijst uit dat de voorstellen vrijwel allemaal werden aangenomen. Dat geldt niet voor ordinantie 4 waar de toetsing van het werk van de classispredikant wordt geregeld. Met 44 stemmen voor werd een amendement aangenomen van ouderling H. Oranje. Dat is ook het geval met ord. 4-16a, waarbij een amendement met 40 stemmen voor werd aangenomen. Na de theepauze werd Cluster B behandeld, waarbij gesproken wordt over de ringen, de werkgemeenschappen van predikanten, de regionale colleges, de visitatie en de positie van de Reunion Wallone. Ouderling Verbeek (classis Amsterdam) wijst nog eens op de primaire verantwoordelijkheid van de classispredikant en dat visitatie en generaal college een ondersteunende rol spelen. Ouderling J. Uitterlinde van de classis Reunion Wallone legde de positie van de Waalse gemeenten nog eens uit. Hij kan zich vrij goed vinden in hetgeen over de Reunion Wallone voorgesteld wordt. Het werk van visitatie, waarvoor over het algemeen genomen weinig waardering en belangstelling bestaat, wordt ook in de regelgeving goed bedacht. Bij de stemming blijkt dat de synode in meerderheid alle voorstellen van het moderamen aanvaardt.

Kerkelijke presentie

Als derde en laatste cluster werd de kerkelijke presentie besproken. Om die kerkelijke presentie te bevorderen en te versterken zal meer ruimte worden geschapen voor meer initiatieven, terwijl ook de mogelijkheid wordt geboden om af te zien van samenvoeging van gemeenten en een gemeente op te heffen. De kern van dit tweede deel ligt in de nieuwe mogelijkheid een gemeente op te heffen en daarmee het ontstaan van 'open plekken' op de geografische kaart te aanvaarden.

Verder is er ruimte voor nieuwe initiatieven en ziet het rapport ook een rol voor de categoriale pastoraat. Na een korte toelichting door dr. T. Bos van GCKO besluit de synode tenslotte ook deze voorstellen aan te nemen.

Publicatie gewijd aan dr. Regnerus Steensma

Begin november 2016 verscheen een uitgave van de Stichting Bedehuizen Overijssel Flevoland (SBOF) met als titel "Maar niet met steen en hout alleen, is 't Grote werk gedaan". Het initiatief voor deze uitgave is genomen door ds. drs. Frans Wiersma, vice-voorzitter van de SBOF. De heer Wiersma initieerde in 1988 de oprichting van de SBOF. Zijn brede kennis van en interesse in de bouwkunst en interieur van religieuze monumenten, en de contacten die hij daartoe heeft opgedaan, liggen aan deze publicatie ten grondslag.

Deze publicatie is vooral gewijd aan wijlen dr. Regnerus Steensma en het belangrijke werk dat de heer Steensma verricht heeft. Regnerus Steensma heeft veel onderzoek gedaan en heeft veel gedocumenteerd en gepubliceerd zoals ook uit dit boekje weer blijkt. Zijn kennis heeft hij op deze manier overgedragen aan jongere generaties die met zijn inzichten kijken naar de kracht en de pracht van kerken. De Steensma lezing van dr. Justin Kroesen die de heer Kroesen op 18 december 2015 in de Radboudkerk van Jorwerth hield, maakte dit nog eens duidelijk.

In het boekje, dat 64 pagina's bevat, zijn bijdragen opgenomen van achtereenvolgens Frans Wiersma, Justin Kroesen en Regnerus Steensma. In het voorwoord van deze uitgave wijst mevrouw Netty van den Nieuwboer-Langenkamp, voorzitter van de SBOF, op het belang van de oprichting van de Stichtingen Oude Groninger Kerken en Oude Friese Kerken. Dit zijn voorbeelden geweest voor andere regio's waar soortgelijke stichtingen tot stand zijn gekomen.

In de provincies Overijssel en Flevoland, twee provincies met een minder groot aantal oude kerken dan bijvoorbeeld in Groningen en Friesland, wordt de aandacht steeds meer gericht op kerken die in hun bestaan bedreigd worden. Dit vraagt om ondersteuning en mogelijke

oplossingen. De SBOF wil in de toekomst graag haar bijdrage aan deze discussie leveren met als doel de waardevolle monumenten te behouden en de kennis hierover te koesteren.

■ Gift € 100.000 voor kerken Raard en Dedgum

Het Reformatorisch Dagblad van 15 december 2016 meldt dat een echtpaar uit het zuidwesten van Friesland de Stichting Alde Fryske Tsjerken € 100.000 schonk voor het behoud van twee kerken. Het grootste deel van het bedrag gaat naar het instandhoudingsfonds voor de kerk van Raard (foto), ten westen van Dokkum, zodat het toekomstige onderhoud van dit kerkje is veilig gesteld. De rest van het bedrag mag worden gebruikt voor de restauratie van de kerk van Dedgum, ten zuiden van Bolsward.

De schenking kwam totaal onverwacht voor de Stichting Alde Fryske Tsjerken. "Het stond zomaar op onze bankrekening", vertelt directeur Gerhard Bakker. Samen met voorzitter Jan Kersbergen heeft hij de schenkers thuis bezocht. Ze willen niet met name genoemd worden en ook hun woonplaats moet geheim blijven. Bakker: "Het blijken donateurs van het eerste uur te zijn, mensen die zich meteen bij de oprichting in 1970 hebben aangemeld. Hij vertelde dat ze altijd heel gewoon en sober hebben geleefd. In overleg met de kinderen is besloten dit bedrag aan de stichting te schenken." Stichting Oude Friese Kerken is sinds 1979 eigenaar van de kerk in Raard en sinds 2014 van het bedehuis in Dedgum.

Willem Mudde: een bevlogen kerkmusicus in Utrecht

In "Kerk in de stad", het maandblad van de Protestantse Gemeente Utrecht, van november 2016 is een artikel gewijd over de promotie van Domorganist Jan Hage op een studie naar Willem Mudde (1909–1984) en de kerkmuzikale vernieuwingsbeweging met als titel "Muziek als missie: een luthers geluid in een calvinistische wereld". Willem Mudde was van 1942 tot 1967 organist/cantor van de lutherse kerk aan de Hamburgerstraat in Utrecht.

Lutherse kerkmuziek en de lutherse kerk vormden zijn veilige bakermat, maar de invloed van Mudde strekte zich geleidelijk tot ver buiten de lutherse kerken in Nederland uit. Hage schetst het volgende beeld van de situatie van kerkmuziek binnen de (toenmalige) Nederlandse Hervormde Kerk: in de Protestantse Kerk in Nederland is door de eeuwen heen vrijwel niets gedaan aan de kerkmuziek. Er was alleen gemeentezang en op een gegeven moment begeleiding van het orgel. En dat was het. In de lutherse traditie is natuurlijk altijd veel meer gebeurd en ook in de religie. In Nederland kon dat niet, want dat heeft te maken met Calvinisme, die juist heel terughoudend was, om niet te zeggen bang voor muziek en de gevolgen. Het kon afleiden van het Woord, want dat moest centraal staan.

Inspiratie

Mudde liet zich in de jaren dertig van de vorige eeuw door de kerkmuziekvernieuwingsbeweging in Duitsland inspireren en studeerde in 1942 zelfs een paar maanden aan de Kirchenmusikschule in Berlijn, waar hij de voortrekkers van deze beweging ontmoette. Hage vindt dat de tijd die Mudde doorbracht tijdens de oorlog in Berlijn, een spannend onderdeel van zijn onderzoek was. Mudde had zijn ideeën over kerkmuziek al in 1941 geformuleerd,

waarbij hij betoogde dat kerkmuziek diende tot verkondiging van het Woord en daarom een dienende rol had te vervullen van de dienst. Volgens Jan Hage kopieerde Mudde het lutherse kerkmuziekmodel in Duitsland en bracht het binnen de lutherse kerken in Nederland in de praktijk.

De Domorganist legt uit dat Mudde met zijn ideeën invloed kreeg op andere kerken die ervoor kozen om toch meer een lutherse dan een calvinistische koers te gaan varen. Hage refereert aan de muziekpraktijk in de Domkerk: "Je hebt hier ook een heel klassieke liturgie met alles erop en er aan. We hebben hier een vaste cantonier, twee professionele kerkmusici, namelijk een organist en een cantor."

Temperament

Jan Hage werd in zijn onderzoek vooral getroffen door de enorme ijver en werklust plus een enorme ambitie van Mudde. Dit heeft sporen nagelaten in Utrecht. In 1953 richtte Mudde bijvoorbeeld het Utrechts Motetgezelschap op. Hij was vanaf 1953 een aantal jaren docent orgel en kerkmuziek aan het Utrechts Conservatorium.

Mudde ondervond veel waardering en erkenning voor de bijdrage van lutherse kerkmuziek aan het Liedboek van de Kerken. Hage schetst Mudde als een temperamentvolle man die toch met een zeker dedain op bepaalde stromingen binnen de kerkmuziek kon neerkijken en dat maakte dat die erkenning door andere kerken toch een tijdje op zich liet wachten. Hage denkt dat Mudde al vroeg, al in 1955 "piekte" bij een congres van de lutherse kerken waarbij een nieuwe orde van dienst en een Luthers gezangboek werden gepresenteerd. "Toen heeft hij alles bereikt wat hij wilde bereiken in zijn

eigen kerk en wilde hij verder kijken, waarna hij van alles internationaal ging opzetten", stelt Hage.

Het organiseren van kerkmuziekcongressen is volgens Hage het grootste talent van Mudde geweest. Hage zegt dat Mudde hierin ontzettend veel tijd heeft gestoken en daarvoor enorm veel heeft gereisd. In de Verenigde Staten is Mudde zelfs gastdocent aan de Universiteit van Valparaiso geworden en hij heeft daar een eredoctoraat voor zijn grote muzikale verdiensten ontvangen.

Restauratie Grote kerk Varsseveld

Het Reformatorisch Dagblad van 10 november 2016 meldt dat de restauratie van de Grote of Laurentiuskerk van Varsseveld is afgerond. Op 13 november jl. vond de heringebruikname plaats. Een jaar lang is aan de kerk gewerkt, zowel van buiten als van binnen. In 2015 werd van start gegaan en vorig jaar is het interieur aangepakt. De vloer is vervangen en er is vloerverwarming aangelegd. Ook het monumentale Knipscheerorgel uit 1860 kreeg een grote opknappbeurt.

De kerk is nu beter geschikt voor multifunctioneel gebruik en voor culturele activiteiten zoals exposities en concerten. Vrijwilligers hebben veel werk verzet rond de restauratie van de kerk, terwijl veel Varssevelders zich inzetten om het benodigde geld binnen te krijgen.

Nieuws uit de provincies

Rook Belder

In het afgelopen najaar belegde het bestuur van de afdeling Zeeland vijf regiobijeenkomsten waar gesproken werd over veranderingen in de kerk en in de geldwerving. De bijeenkomsten werden gehouden op 2 november (Grijpskerke), 9 november ('s-Gravenpolder), 15 november (Haamstede), 22 november (Tholen) en 23 november (Terneuzen).

Onderstaand verslag betreft de bijeenkomst in Grijpskerke die door 21 personen werd bezocht. De voorzitter van de afdeling, de heer Leen Moerland, heette de aanwezigen welkom en las een gedeelte uit Matheus 6 voor, waarna hij vooringing in gebed.

L.M. Moerland

Ten behoeve van een goede communicatie tussen de Zeeuwse kerkrentmeesters en de afdeling Zeeland wijst de heer Moerland op de noodzaak om toch vooral het e-mailadres op naam te stellen van de kerkelijke gemeente zodat bij wisseling van de wacht er geen hiaat ontstaat.

Nieuwe aanpak

Hierna geeft hij het woord aan Bert van Rijssen, projectmedewerker bij de VKB, die informatie verstrekt over

noodzakelijk veranderingen in de plaatselijke geldwerving. De heer Van Rijssen wijst op het feit dat de inkomsten van Kerkbalans de afgelopen jaren met zo'n 2,5 procent per jaar dalen. Aan de hand van een grafiek laat hij zien dat in 2010 nog een bedrag van € 195 miljoen binnenkwam, terwijl dit bedrag in 2016 tot € 175 miljoen gereduceerd is.

Toen de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) begin dit jaar nieuwe leden kreeg, werd de heer J. Schinkelshoek, o.a. oud-lid van de CDA-fractie in de Tweede Kamer en campagnemanager van lijsttrekker Ruud Lubbers ('Laat Lubbers z'n karwei afmaken'), voorzitter van de RPG. Onder zijn leiding werden gesprekken gevoerd met professionele fondsenwerfers. Uit die gesprekken, waarbij regelmatig het ledenverlies aan de orde kwam, werd duidelijk dat de kerkelijke gemeenten een andere aanpak voor de geldwerving moeten realiseren. De huidige situatie van Kerkbalans is te vergelijken met de brug die destijds over een rivier is aangelegd, terwijl die rivier, als gevolg van een natuurramp van loop is veranderd en de brug derhalve geen functie meer heeft.

Er is de afgelopen jaren veel veranderd en dit veranderingsproces zet zich verder door. De beleving van het lidmaatschap van de kerk is vaak anders geworden, terwijl ook de vanzelfsprekendheid om bij een kerk te behoren er in veel gevallen niet meer is. Daardoor ontstaat er een grote diversiteit in het soort leden en grote verschillen in de betrokkenheid met de kerk. Er is weliswaar nog een trouwe kern van leden die je, als het om geld gaat, maar hoeft aan te kijken en hun portemonnee gaat open, maar door de vergrijzing wordt die groep steeds kleiner, aldus de heer Van Rijssen.

Drs. E. van Rijssen

Kantelpunt

Deze veranderingen hebben ook consequenties voor het geefgedrag van mensen. Om het tij te keren, zoals de RPG zich dat als taak gesteld heeft, moet er anders naar de actie Kerkbalans worden gekeken. Het instituut kerk is niet langer een belangrijk geefmotief, maar de warmte die van een kerk uitgaat daarentegen, het geloof, wel! Ook is het geen vanzelfsprekendheid meer dat mensen geven, maar zij moeten er van overtuigd raken dat het belangrijk is voor die kerk te geven. We zullen uit een ander vaatje moeten gaan tappen, of meer Bijbels gezegd: Gooi het net uit aan de andere kant (Joh. 21). We zitten nu op een kantelpunt, namelijk van administratieve handeling naar professionele fondsenwerving. Maar fondsenwerving is een vak apart, want daar komt meer bij kijken.

De heer Van Rijssen noemt vier elementen die hierbij een belangrijke rol spelen:

- een goed argument hebben waardoor mensen geven,
- een goed verhaal daarbij hebben,
- een doelgroepenbeleid (verschillende soorten brieven naar

verschillende soorten leden)
voeren, en

- de vraag om geld vanuit een positieve houding stellen.

Pilot

Vanuit de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG), waarin de RPG participeert is er een pilot van 6 gemeenten gevormd die de afgelopen jaren in het kader van Kerkbalans lagere resultaten boekten. In die pilot wordt aandacht besteed aan:

- de kracht, de uitstraling, van de gemeente zodat mensen geld hiervoor gaan geven. Dat kan per gemeente verschillen,
- de inhoud van het verhaal, zodat de mensen in het hart geraakt worden en dus overtuigd zijn waarom het noodzakelijk aan is aan de kerk te geven,
- het segmenteren. Dat wil zeggen de mensen op een eigen manier benaderen. B.v. de Kerkbalans brief aan iemand die jaarlijks minder dan € 50,00 aan de kerk geeft, heeft een andere inhoud dan de brief aan gemeenteleden die € 500,00 of meer aan de kerk geven,
- formuleren van een positieve geefvraag. Vraag niet om meer om het gat in de begroting te dichten, maar stel dat b.v. de kerkenraad besloten heeft een jeugdwerker aan te stellen om het jeugd- en jongerenwerk beter te kunnen aanpakken en dat daarom een hogere bijdrage van de gemeenteleden wordt gevraagd.

Communicatie

De heer Van Rijssen noemt vervolgens de noodzaak om van hedendaagse communicatiemiddelen gebruik te maken, zoals een eigen poster of folder die voor gemeenteleden herkenbaar is. De website www.kerkbalans.nl biedt hiervoor alle mogelijkheden.

Op korte termijn, dus met het oog op de voorbereiding van Kerkbalans 2017, is het noodzakelijk dat:

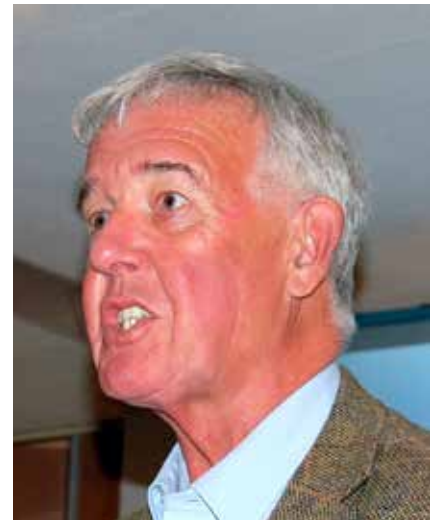
- de kerkenraad, de predikant en vrijwilligersgroepen in de kerk over de wijzigingen in de aanpak van geldwerving worden ingelicht;
- de kerkrentmeesters, die niet in

- alle zaken deskundig kunnen zijn, iemand in hun gemeente benaderen die op het gebied van communicatie deskundig is;
- men kennis neemt van hetgeen wordt verteld op de Dag voor de Communicatie die op 12 november 2016 door de Protestantse Kerk in Nederland wordt verzorgd;
- men meedoet, indien mogelijk met een aantal gemeenten samen, aan het inluiddmoment dat op 17 januari 2017 plaats vindt;
- kerkrentmeesters het gebruik van periodiek schenken onder gemeenteleden stimuleren, en
- ook al lijkt het ver weg, nu reeds begonnen wordt met nadenken om de actie Kerkbalans 2018 op een andere wijze te gaan voeren.

De heer Van Rijssen wijst ook nog op het landelijk inluiddmoment dat bij de Dom in Utrecht zal plaatsvinden en waarbij kinderen de boventoon zullen voeren. Hij besluit zijn boeiende betoog door te stellen dat de RPG, door middel van de helpdesk van de VKB kerkrentmeesters zoveel mogelijk terzijde zal staan. Hij verwacht veel van de resultaten van de door hem genoemde pilot van 6 gemeenten, die zodra die bekend zijn, zullen worden gedeeld. Hij hoopt en vertrouwt er op dat door aanpassing van de geldwerving gemeenten met hun leden helder zullen communiceren waardoor die leden overtuigd raken van de noodzaak om voor de kerk te geven, aldus de heer Van Rijssen.

Kerk 2025 – een stap verder

Na de pauze doet de heer B. Viveen, kerkrentmeester synodelid, enkele mededelingen over de ontwikkelingen van het in april 2016 door de synode aanvaarde rapport van dr. A.J. Plaisier over de nieuwe kerkorganisatie. De heer Viveen deelt mee dat o.a. geconcludeerd is dat de kerk in een te ruime jas leeft, het bemenen op lokaal niveau problematisch wordt omdat er onvoldoende ambtsdragers beschikbaar zijn en dat er nu teveel ingewikkelde procedures zijn met regelgeving, waardoor vrijwilligers vaak onnodig worden belast.

B. Viveen

De synode besloot in april, ondanks de bezwaren die door menig synodelid werden geuit, om te kiezen voor totaal 11 classes in plaats van de huidige 75. Inmiddels wordt in plaats van 'classis' gesproken over 'regionale synode'. Hij wijst er op dat de figuur van de gemeenteadviseur, waarmee veel gemeenten goede ervaringen hebben, verdwijnt en dat hiervoor de regiopredikant in de plaats komt. Met vijf overigen vormt hij het bestuur van dit nieuwe lichaam. Maar er komen ook witte plekken, plaatsen waar geen kerkelijke gemeenten als zodanig meer zullen zijn. Gemeenten zullen dan zelf moeten besluiten hoe men dat lokaal oplost. Ook heeft de synode aandacht besteed aan de mobiliteit van predikanten, waarvan de synode vindt dat die zowel in het belang van de gemeente als in het belang van de predikant, bevorderd moet worden.

Aandachtspunten, maar soms punten van zorg, zijn o.a. dat bij kleinere kerkenraden het gevaar van functiescheiding bestaat. Ook dat ambtsdragers langer in de kerkenraad aanblijven. Belangrijk is wel dat er minder dwingende voorschriften komen voor de wijkgemeente.

Verder toont de heer Viveen een schema waarop de dienstverlening van de Dienstenorganisatie uiteen is gezet. Deze dienstverlening geeft aan de Dienstenorganisatie de functie van makelaar van kennis en inspiratie, met kernwoorden: Kennis en Co-creatie, d.w.z. een samenwerkingsvorm waarbij de partijen direct invloed op het samenwerkingsproces

zullen hebben. Tenslotte staat hij nog even stil bij het onroerend goed van de landelijke kerk, namelijk Hydepark en de locatie van het huidige Dienstencentrum. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe men hiermee voor de langere termijn verder gaat, zo besluit de heer Viveen zijn toelichting op de veranderingen in de kerk.

Spijtig

De heer Moerland deelt mee dat er binnenkort een pakket kerkkordewijzigingen ter consideratie naar de gemeenten gaat. Mochten er onduidelijkheden of vragen zijn, schroom dan niet die bij de VKB te melden. De voorzitter van de afdeling Zeeland betreurt het dat de figuur van de gemeenteadviseur kerkbeheer verdwijnt, want juist kerkrentmeesters, en dat is niet alleen in Zeeland het geval, maar over het gehele land is dat zo, hebben enorm veel steun van de gemeenteadviseur kerkbeheer ondervonden bij het vervullen van hun kerkrentmeesterlijk werk. En omdat bij een krimpende kerk ook de bestuurskracht bij de colleges van kerkrentmeesters afneemt, is deze steun van de gemeenteadviseur kerkbeheer juist onontbeerlijk. Hij toont begrip voor het feit dat de kerk als gevolg van krimp anders georganiseerd moet worden, maar in de situatie zoals die thans wordt voorgesteld, vreest hij dat de plaatselijke gemeenten hiervan de dupe zullen worden.

Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Zuid-Nederland

Hierna doet de heer J. Gabriëlse, bestuurslid van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Zuid-Nederland, enkele mededelingen over het werk van de stichting. De stichting heeft als doel kerkbesturen in Limburg, Noord-Brabant en Zeeland behulpzaam te zijn en bij te staan in zaken van restauratie, herstel en onderhoud van (kerk)gebouwen en tot die gebouwen behorende orgels. In de praktijk betekent dat:

- het geven van bouwkundige adviezen en het adviseren over subsidieregelingen;
- het opstellen van bouwkundig onderhoudsplannen, restauratieplannen en periodieke instandhoudingsplannen;

- het aanvragen van SIM (Subsidie Instandhouding Monumenten)-aanvragen, vergunningen en aanschrijven van fondsen; en
- het begeleiden van de uitvoering van onderhoudsplannen en projectbegeleiding van verbouwings- en restauratieplannen.

De heer Gabriëlse deelt mee dat aan een eerste contact tussen gemeente en stichting geen kosten zijn verbonden, maar dat voor advieswerkzaamheden de stichting een vergoeding vraagt, waarvan de hoogte beduidend lager is dan die welke door architecten wordt berekend. Voor contact met de stichting kan men zich, voor wat Zeeland betreft, wenden tot de heer M.P. Vermaire (tel. 011 862 6937, e-mail mpvermaire@zeelandnet.nl) .

Nieuwe mogelijkheden voor leden Donatus

Tenslotte wijst de voorzitter op de flyer die Donatus onlangs aan haar leden (= verzekerden) heeft gestuurd. Daarin wordt uitleg gegeven over de huidige en over de nieuwe mogelijkheden die leden van Donatus per 1 januari 2017 krijgen voor hun verzekeringen. Omdat de vraag van de leden naar maatwerk binnen de verzekeringsportefeuille groeit, biedt Donatus per 1 januari 2017 meer mogelijkheden op het gebied van contractduur, eigen risico en vorkconstructie voor die verzekeringen waarvoor Donatus verzekeraar is. Men moet dus:

- zelf de contractduur bepalen;
- zelf kiezen of een eigen risico die tot een lagere premie leidt, gewenst is; en
- zelf bepalen welk deel van de herbouwwaarde men in het kader van de vorkconstructie wil verzekeren. Voor leden die 10 jaar of langer lid zijn, wordt vanaf 1 januari 2017 een z.g. trouwe ledenkorting van 10 procent ingevoerd.

De heer Moerland attendeert de aanwezigen erop dat in de flyer is aangegeven dat verzekerden uiterlijk per 1 december 2016 hun keuze moeten maken via de online omgeving www.MijnDonatus.nl Bij vragen over de nieuwe mogelijkheden kan men telefonisch contact opnemen met Donatus via het

speciaal daarvoor ingestelde telefoonnummer 073-523 55 06.

Na een gezamenlijk uitgesproken "Onze Vader", sluit de voorzitter deze regiobijeenkomst van de afdeling Zeeland.

Herinneringen aan Koninginnekerk Rotterdam

De monumentale Koninginnekerk in Rotterdam-Crooswijk, die in 1972 gesloopt is, leeft nog in de gedachten bij velen. Dat blijkt niet alleen uit interviews in de media, maar ook uit de reacties van tientallen Rotterdammers die op 29 oktober 2016 de grootscheepse manifestatie in Rotterdam over de Koninginnekerk bezochten.

Op zaterdag 29 oktober startte deze manifestatie in Galerie Kralingen, Gashouderstraat 9 in Kralingen, een week later gevolgd door een tweede expositie in het zorgcentrum Hoppesteijn, dat op de plaats van de vroegere Koninginnekerk staat. In Galerie Kralingen worden kunstwerken, foto's en voorwerpen uit de kerk worden getoond. Sommige voorwerpen zijn nooit eerder geëxposeerd en zijn speciaal voor deze expositie verzameld.

Museum Rotterdam werkt mee door het ter beschikking stellen van bruiklenen zoals de voordeuren en de mooie tegeltableaus die tijdens de sloop van de kerk gespaard zijn gebleven. Een pronkstuk is de windvaan in een vorm van een scheepje, dat op één van de torens stond. Van het stadsarchief, maar ook van diverse particulieren, werden deels nooit eerder gepubliceerde foto's verkregen die in een tijdschrift zijn opgenomen. Op 29 oktober werd ook dat tijdschrift gepresenteerd over de kerk, haar architecten en verhalen van vroegere bezoekers. Het telt 72 pagina's en verschijnt in een eenmalige editie. Het tijdschrift is in de boekhandel te koop voor € 12,50.

Contant geld de kerk in of uit?

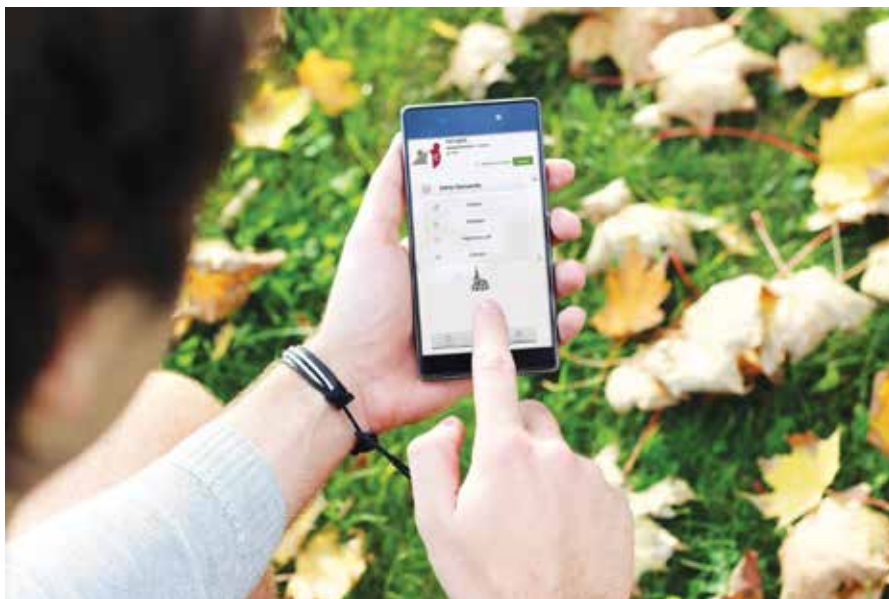
N.J.M. de Jong

Eén van de kerntaken van het college van kerkrentmeesters is volgens de kerkorde het "zorg dragen voor de geldwerving". Zeker in het begin van het jaar kan dan gedacht worden aan het organiseren van de Actie Kerkbalans in de plaatselijke gemeente. Daar is in de afgelopen tijd voldoende aandacht voor geweest in ons maandblad. Nu willen we even de aandacht vestigen op het geld zelf.

In vroeger tijden werd er gecollecteerd met "de collectezak aan de stok". In de meeste kerken zijn deze voorwerpen tegenwoordig alleen nog als decoratie aan de muur aanwezig. Daarnaast is het contante collectegeld al binnen veel kerkgemeenschappen vervangen door collectebonnen of collectemunten. Dit heeft tot voordeel dat het diefstalrisico beduidend afneemt, terwijl het ritueel van geven in de kerk als wezenlijk onderdeel van de eredienst toch in stand blijft. Zeker in een tijd waarin het gebruik van contant geld toch aanmerkelijk minder wordt, is het goed om eens na te denken over alternatieven die op dit gebied beschikbaar zijn en die daarnaast ook toepasbaar zijn binnen een kerkelijke gemeente.

Webshop

Om kennis te nemen van de ontwikkelingen die zich voordoen op het gebied van "kerkelijk betalingsverkeer" gingen we in gesprek met de buitendienstmedewerkers (de heren ....Prins en ....Boer van de Stichting Kerkelijk Geldbeheer. Deze stichting heeft een product, genaamd SKG Collect, dat beschikbaar kan worden gesteld via de website van de plaatselijke gemeente. Het product is vergelijkbaar met een webshop waar artikelen te koop zijn. Zo is het mogelijk om collectebonnen te bestellen, die online via IDEAL kunnen worden afgerekend. Na het plaatsen van de bestelling kunnen de collectebonnen via de post worden thuisbezorgd. Daarnaast is het mogelijk om boeken, cd's en bijvoorbeeld actieartikelen zoals olieballen, voor het goede doel te bestellen. Maar ook de financiële

bijdrage kan op deze wijze worden gedaan. Dit kan betrekking hebben op de bijdrage voor Kerkbalans, de solidariteitskas, het restauratiefonds en iedere andere financiële actie die denkbaar is.

Ook is het mogelijk om toezeggingen via dit systeem te ontvangen, die desgewenst ook weer digitaal kunnen worden verwerkt in de bijdragenadministratie van LRP of van Scipio. Er is tevens als aanvulling een zogenoemde "Kerkgeldapp" beschikbaar die kan worden gedownload via de App Store of Google Play. Met deze app kun je via je smartphone in een handomdraai je kerkelijke bijdrage overmaken.

Enige tientallen kerkelijke gemeenten maakt al gebruik van SKG Collect en naar alle waarschijnlijkheid zullen in de toekomst nog meerdere kerkelijke gemeenten zich hierbij aansluiten.

Collecte-apps

Wat betreft die collecte- of kerkgeld-app: er zijn meer aanbieders die zich met een dergelijke app richten op de kerkelijke markt. De Protestantse Gemeente Amsterdam onderzoekt momenteel de mogelijkheden, voor- en nadelen en kosten van een aantal apps. Hier komen we in een later nummer van Kerkbeheer op terug.

Pinzuil in de kerk

Momenteel loopt er een pilot in de Goudse Sint Janskerk (de kerk met die beroemde gebrandschilderde ramen) met een zogenaamde "Pinzuil" (foto). Met dit apparaat kunnen bezoekers in de kerk met hun pinpas digitaal geld doneren ten gunste van het kerkgebouw of ten behoeve van het vluchtelingenwerk. Zowel pinnen als contactloos betalen is mogelijk. Het apparaat kan worden gezien als een moderne digitale versie van een offerblok. Voor het geven van een gift kan worden gekozen uit een aantal vaste bedragen. Als de pilot, die nog met een jaar is verlengd, een succes blijkt

VKB zoekt innovaties voor VKB-Marsh/Mercer Award

Innovatie lijkt het toverwoord te zijn in veel organisaties. In de kerk zijn we vaak wat bescheidener en worden nieuwe manieren van werken niet snel 'innovatie' genoemd. De VKB is op zoek naar gemeenten, vertegenwoordigd door colleges van kerkrentmeesters, die op een vernieuwende wijze met beheerstaken omgaan. Wordt er afgeweken van gebruikelijke patronen? Zijn er werkbare veranderingen die op een creatieve manier tot stand zijn gekomen? De VKB-Marsh/Mercer Award, die op het eerstvolgende VKB Congres in april 2017 wordt uitgereikt, belooft de drie beste inzendingen met geldprijzen.

Het belangrijkste criterium voor het winnen van de Award is: op welke wijze heeft uw gemeente ingezet op integrale beleidsontwikkeling? Met integrale beleidsontwikkeling wordt bedoeld dat er in de gemeente in nauwe samenhang wordt samengewerkt door mensen, met de beschikbare middelen in de gegeven omstandigheden. Een kerkgebouw dat zich op missionaire wijze weet te profileren in de nabije omgeving, van betekenis is voor mensen die op zondag niet in de kerk komen en waarbij toch sprake is van een betekenisvolle gemeenschap; dat is een voorbeeld waarin veel gemeenten zich herkennen. De uitdaging is: is er een goede match tussen mensen, middelen en de omstandigheden? Wie die vraag positief kan beantwoorden, wordt uitgenodigd om mee te doen aan deze wedstrijd.

Ook andere voorbeelden zijn denkbaar:

- ander gebruik van het kerkgebouw;
- creatieve manieren van werken met en door vrijwilligers en/of professionals;
- vernieuwende vormen van samenwerking, binnen en buiten de kerk;
- lucratieve manieren van geldwerving;
- of een andere succesvolle werkwijze.

Herkent u één van deze voorbeelden of heeft u op een andere wijze een succesvolle vernieuwing doorgevoerd? Vul dan het deelnameformulier in en ding mee naar de hoofdprijs van € 3.000. De tweede prijs bedraagt € 1.500 en voor de derde prijs is € 500 beschikbaar.

Tot vrijdag 17 maart 2017 kunnen inzendingen worden gestuurd aan de VKB, Antwoordnummer 120, 3300 VB Dordrecht (een postzegel is niet nodig) of per e-mail aan info@kerkrentmeester.nl o.v.v. 'VKB-Marsh/Mercer Award'. Inzendingen dienen ingevuld te zijn op het daarvoor bestemde formulier. Het formulier is te vinden op de website of op te vragen bij de VKB. Op digitale wijze invullen en indienen kan ook: ga hiervoor naar de website van de VKB, www.kerkrentmeester.nl en klik op: Congres 2017.

opbod. De hoogsteieder kan direct afrekenen. Bij aanschaf van deze apparatuur biedt SKG overigens een subsidie van vijftig procent aan op de aanschafprijs.

Voor meer informatie: zie www.skggouda.nl en www.skgscollect.nl.

De heer De Jong is medewerker bureauvoering en advies van de VKB.

■ Fenix en Adelaarkerk Leeuwarden verkocht

Het Reformatorisch Dagblad van 1 december 2016 meldt dat de Fenix in Leeuwarden, waarvan de protestantse wijkgemeente Fenix/Goede Herder tot 2012 gebruik maakte, eind november is verkocht. Dat bevestigde Gerrit Jan Vos, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de protestantse gemeente Leeuwarden (i.w.). De koper wil niet in de publiciteit komen. De heer Vos heeft wel begrepen dat het gebouw gesloopt gaat worden. Het Flentrop-orgel uit 1957 proberen we nu nog kwijt te raken. De Fenix werd in 1960 als tweede gereformeerde kerk, met zalencentrum, gebouwd in de wijk Leeuwarden-West, als kerk naast de Pelikaankerk.

Ook de Adelaarkerk in de wijk Bilgaard in Leeuwarden, die in 2012 tegelijk met de Fenix dicht ging, is verkocht. Dit gebouw blijft echter bestaan: er wordt een groot aantal zorgappartementen in gerealiseerd. De Fenix en de Adelaarkerk stonden al geruime tijd leeg. De heer Vos: "We sluiten hiermee een roerige periode af en kunnen we ons weer op de toekomst gaan richten". De Protestantse gemeente Leeuwarden zag zich de laatste jaren gedwongen meerdere kerken, waaronder de Koepelkerk, te sluiten. Per 1 januari 2017 moet de fusie van de diverse wijkkerken tot één protestantse gemeente van Leeuwarden zijn beslag krijgen.

te zijn, kunnen ook andere kerken die jaarlijks vele toeristen ontvangen de aanschaf van een pinzuil overwegen. Vooralsnog is deze pinzuil alleen inzetbaar voor de toeristen die de kerk bezoeken en niet voor de collecten tijdens de erediensten.

Mobiel pinnen

Voor incidentele grote inzamelingsacties kunnen kerkelijke gemeenten gebruik maken van mobiele pinap-

paraten die ook voor een beperktere periode te huur zijn en relatief eenvoudig in gebruik. Een bedrijf als Pintip biedt deze apparatuur aan. Denk hierbij aan toepassing tijdens de jaarlijkse verkoopdag of rommelmarkt.

Aangezien steeds meer mensen minder contant geld op zak hebben, is dit juist een uitkomst. Denk bijvoorbeeld aan de verkoop per

Veel waardering voor komende website LOB

Rook Belder

Op 22 november jl. hield de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) in Driebergen haar ledenvergadering die door zo'n 45 personen werd bezocht. De voorzitter, de heer Henry Keizer, gaf een korte uiteenzetting van de activiteiten die de LOB de afgelopen periode heeft ondernomen.

Consulent Bartho Hendriksen gaf een terugblik op de Week van de Begraafplaats van begin juni 2016 die onder het motto "Verborgene tuinen van Nederland" gehouden werd. Hieraan namen 86 begraafplaatsen deel, meer dan vorig jaar. Er waren 241 activiteiten, ook meer dan in 2015. Aan de activiteiten is door de lokale en regionale pers veel aandacht besteed. In de landelijke pers was de aandacht minimaal. Het aantal bezoekers bedroeg 6.200. De organisatie is nu druk bezig met de voorbereidingen voor 2017. Het thema van de Week van de Begraafplaats is dan "Duurzaamheid".

Verder wijst de heer Hendriksen op de studiemiddag van 9 november 2016, waar het thema "Vrijwilligers" werd behandeld en die door 60 deelnemers werd bezocht.

Website

De vergadering had veel waardering van de presentatie van mevr. Carolien Kerlen, organisatie-assistent van de LOB, over de nieuwe website die vermoedelijk rond 1 januari 2017 online is. Deze website is voornamelijk op het publiek gericht met aandachtspunten als soorten begraafplaatsen, algemene en particuliere graven, uitleg over het grafrecht.

De leden van de LOB krijgen een nieuwe inlogcode. De consument kan selecteren in b.v. type van graven, graven met een religieuze

H. Keizer

achtergrond. Alle begraafplaatsen krijgen een eigen pagina waarop ze de naam, het profiel van de begraafplaats, fotomateriaal, tarieven e.d. kunnen vermelden. Verder geeft mevr. Kerlen uitleg op welke eenvoudige wijze begraafplaatsen zelf hun mutaties kunnen aanbrengen en een eigen websitepagina kunnen maken.

Beleidsplan 2017-2022

Vervolgens geeft de heer Wim van Midwoud, consulent van de LOB, een uiteenzetting over het beleidsplan voor de periode 2017-2022. De nieuwe website, zoals die zojuist in hoofdlijnen is gepresenteerd, is daarvan een onderdeel. Speerpunten, zoals die onlangs door het bestuur tijdens een heidedag zijn vastgesteld, betreffen:

- kwaliteitseisen, een zeer belangrijk speerpunt;
- bevordering van de contacten met het publiek; en
- ondersteuning van de leden.

Het streven is om in april 2017 een eerste concept voor het nieuwe beleidsplan aan de leden aan te bieden. Vervolgens wordt de inbreng van de leden daarin verwerkt en kan het werk voor het beleidsplan voor de nieuwe periode 2017-2022 in november 2017 worden afgerond, aldus de heer Van Midwoud.

Hierna geeft de penningmeester van

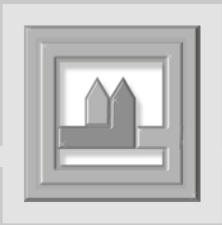
L. van Eijk

de LOB, Jeroen van de Broek, een toelichting op de begroting 2017. Die voorziet er in dat de contributie wat wordt aangepast om het eigen vermogen op peil te houden. Het bestuur heeft met de redactie van De begraafplaats overleg gevoerd dat ertoe heeft geleid dat een besparing in de kosten van deze uitgave kon worden bereikt. Nadat de voorzitter heeft toegezegd in het kader van de exploitatie van de LOB de vinger aan de pols te zullen houden, stemt de vergadering in met de voorgestelde verhoging van de contributie en verleent vervolgens goedkeuring aan deze begroting.

Bestuursverkiezing

Aftredend en herbenoembaar is de voorzitter, de heer Henry Keizer. Hij wordt met algemene bestemmen herbenoemd. Periodiek aftredend en niet herbenoembaar is de heer Leo van Eijk, bestuurslid van de LOB. De voorzitter bedankt de heer Van Eijk voor het vele werk dat hij voor de LOB heeft verricht en overhandigt hem een boeket bloemen. In de ontstane vacature wordt op voordracht van het bestuur besloten de heer Tonnie Homan te benoemen. De heer Homan is beheerder/ beleidsmedewerker begraafplaatsen van de gemeente Almelo.

Daarna sluit de voorzitter deze ledenvergadering, waarna een

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Sake Derk Bolhuis, Rolde, 40 jaar organist

S.D. Bolhuis, Rolde

Hendrik Borgers, Havelte, 50 jaar diverse functies

H. Borgers, Havelte

Catharina van Opstal, Hoogeveen, 50 jaar organist

Maria van Merkerk-Smaling, Nieuwer ter Aa, 50 jaar organist

M. van Merkerk-Smaling, Nieuwer ter Aa

Bauke Helena Zweverijn-de Bruin, Ravenswaaij, 50 jaar organist

Gerrit Hendrik Hietkamp, Winterswijk, 50 jaar organist

Klaas Jan Tigelaar, Winterswijk, 50 jaar organist

Hans Nieuwenhuizen, Zaandam 42 jaar ouderling-kerkrentmeester en 2e penningmeester

H.J. Sijpkes, J. Scheltus, W. Bergwerf, H. Nieuwenhuizen, Zaandam

GOUD

toegekend aan:

Lourens Schipper, Kolder- en Dinxterveen, 35 jaar beheerder risograph en drukker

Zegert van der Lingen, Nieuwkoop, 33 jaar ouderling-kerkrentmeester

Z. van der Lingen, Nieuwkoop

Tineke Wiersma-de Jong, Oudemirdum, Nyemirdum, Sondel, 40 jaar organist

T. Wiersma-de Jong, Oudemirdum, Nyemirdum, Sondel

Francina Cornelia van Antwerpen, Ter Heijde aan Zee, 40 jaar kerkrentmeester/administrateur

F.C. van Antwerpen, Ter Heijde aan Zee

Jan IJzerman, Wapenveld Petruskerk, 36 jaar administrateur

ZILVER

toegekend aan:

Gerrit Verheij, Capelle aan den IJssel, 21 jaar archivaris

G. Verheij, Capelle aan den IJssel

Sonja Hansmann-Vrouwe, Castricum, 22 jaar coördinator kerkblad

Jacob de Groot, Egmond aan Zee, 22 jaar koster

Rokus Huibert Romijn, Giessen, Oudekerk en Peursum, 25 jaar organist

presentatie volgt door de heer Hans Bleijerveld, auteur van het boek "Protocol & Etiquette rondom de uitvaart".

R. Huibert Romijn, Giessen, Oudekerk en Peursum

Jan Buijer, Kolder- en Dinxterveen, 20 jaar organist

Yke Oppewal-Bij de Weg, Kolder- en Dinterveen, 20 jaar koster

Carelina Gerredine Groen, Leusden, 20 jaar administrateur

C.G. Groen en K. Groen, Leusden

Hendrik Adrianus Houweling, Molenaarsgraaf, 25 jaar koster

Jan Reinders, Zweeloo, 25 jaar koster

J. Reinders, Zweeloo

BRONS

toegekend aan:

Johannes Carolus Alice Dingemans, Breda, 15 jaar organist

Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Jacob Wolters, Beerzerveld, 40 jaar leidinggevende zondagsschool

Neeltje Hendrika van der Velde-van der Plaat, 's-Gravenhage Laak-Moerwijk, 40 jaar leiding Spoorzoekers

Jan Mattheus Steenberg, Mijdrecht, 40 jaar diverse functies

ZILVER

toegekend aan:

Hendrika Hop, Arnhem, 25 jaar redactielid en preekvoorzienaar

H. Hop, Arnhem

J.C.A. Dingemans, Breda

Koop Groen, Leusden, 14 jaar vrijwilliger kerkelijke bureau

Gijsbert van den Brink, Putten, 12 jaar koster

Gerrit Faasse, Sommelsdijk, 14 jaar collectant

Jacob van der Welle, Sommelsdijk, 13 jaar collectant

Klaasje Jannetje Troost-Jongejan, Stellendam, 12 jaar koster

Hendrik Troost, Stellendam, 12 jaar koster

Johannes Machiel Spoel, Leersum, 12 jaar organist

EREPENNING

toegekend aan:

Andries Keemink, 37 jaar kerkrentmeester en koster

KerkDialog

'Applaus na een moeilijke
gemeenteavond met pijnlijke
besluiten. Niet voor het
besluiten zelf, maar voor de
heldere uiteenzetting, de goede
aanpak, het vele werk,
de zorgvuldigheid, enz.
Het was een bijzondere
ervaring, met zeker ook
dank aan die andere Cor
van KerkDialog'.

Cor van Dijk, voorzitter Kerkenraad Hoogvliet

Mr. drs. J.C. (Cor) Schaap
Kerkcoach KerkDialog

KerkDialog biedt zicht op een vitale kerkelijke gemeente

Veel kerkelijke gemeenten worden geconfronteerd met krimp. Deze ontwikkeling heeft een grote impact op de omvang van het pastoraat, het aantal kerkelijke wijken en de in gebruik zijnde kerkgebouwen. Ingrijpende beslissingen zijn vaak niet te vermijden.

Daarom bestaat KerkDialog:

- >> **De frisse blik van een betrokken buitenstaander, die kennis van zaken en ervaringen van elders meebrengt.**
- >> **Onderdeel van en kennis delen met KKA voor de administraties en KKG voor het vastgoed en beheer.**
- >> **Spreekt de taal van het hart en de cijfers om draagvlak te vinden voor moeilijke besluiten.**
- >> **Thuis in de geloofsgemeenschap van kerkorde tot projectontwikkelaars.**

KerkDialog is een project van:

Meer informatie? Kijk op www.kerkdialog.nl of bel (033) 467 12 88

J.L. VAN DEN HEUVEL

KERKORGELBOUWERS

vdheugel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijkweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

GrafiServices is dé specialist in gedrukte communicatie voor de nationale en internationale markt. Van advies, vormgeving, prepress, drukken, nabewerking tot distributie. Ons team registreert en ontzorgt voor opdrachtgevers hun communicatie met het beste resultaat.

GrafiServices

service voor
communicatie

Kanaalweg 30
3526 KM Utrecht
(030) 2 822 822
www.grafiservices.nl
info@grafiservices.nl

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Rotterdam Opstandingskerk

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Die grote bak met water is voor
kleine kinderen, zegt de koster.
Maar niet om je handen te wassen...

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERVING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans, eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl